

Torill Strand

DEN PEDAGOGISKE FILOSOFIENS OPPDRAG¹

Abstract

Today, philosophy of education comes forward as diverse, many-faceted and numerous engagements with issues and problems concerning both the fields of philosophy and education. But what is the vital mission of contemporary philosophers of education, and how is this mission justified? Through a tentative reading of Alain Badiou's ethic and philosophical manifestos, I here hope to throw some lights on these questions. To do so, I clarify Badiou's epistemic and ontological positions and discuss the relevance of his "ethic of truths" and "democratic materialism". To what degree may Badiou inform the potential topicality and relevance of a philosophy of education of and for the present?

Nøkkelord

Pedagogisk filosofi, Alain Badiou, pedagogikk, filosofi, etikk,

Tema: Hvorfor pædagogisk filosofi?

Innledning

Hvorfor pedagogisk filosofi? Hva er den pedagogiske filosofiens oppdrag? Og hvordan utføres dette oppdraget? I denne artikkelen diskuterer jeg disse spørsmålene i lys av den franske filosofens Alain Badiou's etikk, der Badiou eksplisitt diskuterer hvordan filosofien forholder seg til det som skjer.² Badiou skriver ikke om pedagogisk filosofi. Likevel kan hans diskusjon om filosofiens plass og oppgave informere den pågående diskusjonen om den pedagogiske filosofiens aktualitet og relevans.³

1 En stor takk til Jørgen Huggler og Marit Kleppe for gode innspill til denne artikkelen. Artikkelen er særlig inspirert av Marit Kleppes pedagogisk filosofiske lesning av Alain Badiou. Det er heller ikke tilfeldig at tittelen på min artikkel henspiller på Lars Løvlie's artikkel "Den pedagogiske filosofiens veier" (*Utbildning & Demokrati* 2003, Vol 12, Nr.1, 81-96), siden Løvlie på samme måte som Badiou tar til orde for at pedagogisk filosofi er en selvstendig praksis som ikke bør forveksles med pedagogikken.

2 Alain Badiou: *Ethics. An Essay on the understanding of Evil*. London: Verso, 2001.

3 Diskusjonen av den pedagogiske filosofiens aktualitet og relevans er en stadig pågående debatt som ikke kan løses fra den pedagogiske filosofiens selvforståelse og arbeidsmåter. Se for eksempel Randall Curren (*Philosophy of Education*. Oxford: Blackwell, 2007), Matthew J. Hayden ("What Do Philosophers of Education Do? An Empirical Study of Philosophy of Education Journals". *Studies in Philosophy and Education*, 2012, Nr. 31, side 1-27), Lars Løvlie ("Den pedagogiske filosofiens veier" *Utbildning & Demokrati* 2003, Vol 12, Nr.1), Claudia Ruitenberg (*What do philosophers of education do? And how do they do it?* Oxford: Wiley-Blackwell, 2010) og Paul Smeyers ("What Philosophy Can and Cannot Do for Education". *Studies in Philosophy and Education*, 2006, Nr. 25, side 1-8).

Torill Strand, torill.strand@hiof.no
Høgskolen i Østfold & Oslo Universitet, Norge

Studier i Pædagogisk Filosofi | www.ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/spf | ISSN nr. 22449140

Årgang 1 | Nr. 1 | 2012 | side 4-16

Den pedagogiske filosofien har mange ansikter. Lars Løvlie skriver at "dagens pedagogiske filosofi lar seg ikke avgrense, men består snarere av en rekke temaer, problemer og stier".⁴ Men den pedagogiske filosofiens forskjellige veier, tematikker, tilnæringsmåter og metoder synes generert og legitimert av en sterk forpliktelse på pedagogikken. Det er ikke uvanlig at pedagogiske filosofer bruker konkrete pedagogiske situasjoner eller hendelser som utgangspunkt for sine analyser. Det faktum at mange pedagogiske filosofer har bakgrunn fra pedagogisk forskning eller undervisning, viser seg ofte i deres tillitsfulle utprøving av nye tilnæringsmåter og en åpenhet for nye ideer. Pedagogiske filosofers sterke forpliktelse på pedagogisk teori og praksis viser seg også i det faktum at deres arbeider sjelden publiseres i filosofiske tidsskrift, men heller i tidsskrift rettet mot pedagogisk forskning, teori og praksis. Til tross for en sterk dedikasjon overfor og forpliktelse på det pedagogiske er det likevel ikke uvanlig at det blir stilt spørsmål ved den pedagogiske filosofiens aktualitet og relevans⁵.

Umiddelbart kan denne måten å problematisere den pedagogiske filosofiens aktualitet og relevans minne om hvordan Karl Marx (1818-1883) problematiserte filosofiens sosiale signifikans: "Filosofene har kun *fortolket* verden forskjellig, men hva det kommer an på er å *forandre* den."⁶ I essayet "Tesar om Feuerbach"⁷ viser Marx til hvordan Feuerbach – på samme måte som andre materialister på denne tiden – innførte en distinksjon mellom sanselige objekter og tanke-objekter. Problemene med en slik distinksjon er, i følge Marx, først; at bare en teoretisk innstilling blir ansett "som den genuint menneskelige".⁸ Deretter; at tenkning isoleres fra praksis. For det tredje; at virkeligheten kun oppfattes som gjenstand for kontemplasjon. Men spørsmålet om sannhet er ikke et teoretisk spørsmål: "Spørsmålet om den menneskelige tenkningen er objektivt sann – er ikke et teoretisk, men et praktisk spørsmål".⁹ Nettopp derfor må filosofien relateres til og forplikte seg på *praxis*.¹⁰

Til tross for at *praxis* ikke nødvendigvis gis forrang, synes pedagogisk filosofi å være fanget mellom filosofi og pedagogikk: På den ene siden er pedagogisk filosofi barn av filosofien, siden den pedagogiske filosofien støtter seg på de områder, tematikker, tilnæringsmåter og metoder som tradisjonelt kjennetegner filosofi som vitenskapelig disiplin. På den andre siden utforsker den pedagogiske filosofien spørsmål og tematikker relatert til de prosesser,

4 Lars Løvlie. "Den pedagogiske filosofiens veier" *Utbildning & Demokrati* 2003, Vol 12, Nr.1, side 82

5 Se for eksempel Paul Smeyers: What Philosophy Can and Cannot Do for Education. *Studies in Philosophy and Education*, 2006, Nr. 25, side 118.

6 Karl Marx, 1845, XI. Hentet 5. april 2012 fra http://www.marxists.org/norsk/marx-engels/1845/marx_feuerbach_tesar/index.htm

7 Karl Marx. "Tesar om Feuerbach", 1845. Hentet 5. april 2012 fra http://www.marxists.org/norsk/marx-engels/1845/marx_feuerbach_tesar/index.htm

8 Karl Marx, 1845, II

9 Karl Marx, 1845, II

10 Aristoteles delte inn menneskelige aktiviteter i tre områder: *theoria*, *poiesis* og *praxis* som igjen korresponderte med tre kunnskapsformer: Teoretisk kunnskap, som er orientert mot sannhet; poetisk kunnskap, som er orientert mot produksjon; og praktisk kunnskap som er handlingsorientert. Marxistisk filosofi blir ofte kalt "praxis-filosofi", siden oppdraget er sosial endring.

formål og idealer som angår pedagogisk teori og praksis.¹¹ Det er spørsmål som "Hva konstituerer oppdragelse og undervisning?"; "Hvilke verdier og normer gjenspeiles i utdanningspolitikk og – praksis?"; "Hvilke er betingelser, muligheter, legitimitet og begrensinger finnes for pedagogikk som vitenskapelig disiplin?"; og "Hvordan kan vi forstå forholdet mellom pedagogisk teori og praksis?" Ambisjonen er ikke nødvendigvis å bidra til den filosofiske diskursen, men heller å bidra til pedagogikk som fag og praktisk vitenskap. Slik sett kan vi si oss enige med Dennis Phillips når han bestemmer pedagogisk filosofi som "filosofiske studier av spørsmål som tilhører pedagogikkens domene".¹² Spørsmålet er imidlertid om en slik bestemmelse av den pedagogiske filosofiens oppdrag kan tildekke avstanden mellom filosofi og pedagogikk. I så fall synes det uheldig, siden det er nettopp konflikten mellom filosofi og pedagogikk som gjør den pedagogiske filosofien produktiv.

Til forskjell fra en forsøksvis tildekking, argumenterer den franske filosofen Alain Badiou (1937-) for at det nettopp er konflikten mellom filosofi og praktisk, levdt liv som skaper forutsetningen for å bedrive filosofi, som gjør filosofien fruktbar og som legitimerer dens oppdrag.¹³ På den ene siden er filosofi ikke verdt "et minuttets anstrengelse om den ikke er basert på en ide om at ekte liv er til stede".¹⁴ På den andre siden må filosofien ikke sammenblandes eller forveksles med virkelig liv. Filosofi er ikke det samme som ekte liv. Og ekte liv er ikke filosofi. Badiou mener derfor filosofen må forplikte seg på det fullstendig uforenlige forholdet mellom filosofiens regler og hverdagslivets regler. For det er nettopp dette uforenlige forholdet – et forhold som ikke er noe forhold – som er filosofiens mulighetsbetingelse: "Jeg insisterer på dette: det er ikke fordi det finnes 'noe' at det finnes filosofi. Filosofi er ikke på noen måte en speiling av noe som helst. Det finnes filosofi, og det kan eksistere filosofi, på grunn av paradoksale relasjoner, på grunn av brudd, bestemmelser, avstander, hendelser".¹⁵

11 Dennis C. Phillips. "Philosophy of Education" (June 2008). I: Zalta, E. N. (red.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2009 Edition). Hentet april 2012 fra <http://plato.stanford.edu/entries/education-philosophy/>; Harvey Siegel. "Philosophy of Education". I: *Britannica Online Encyclopedia*. Hentet april 2012 fra <http://www.britannica.com/bps/search?query=philosophy+of+education>

12 Dennis C. Phillips. "What is Philosophy of Education?" I: Bailey, R., Barrow, R., Carr, D., & McCarthy, C. (red.). *The Sage Handbook of Philosophy of Education* (sidene 3-19). Los Angeles: Sage, 2010. Side 18

13 Se Alain Badiou: *Second Manifesto for Philosophy*. Cambridge: Polity press, 2011; "What is a Philosophical Institution? Or: Address, Transmission, Inscription". *Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy*, 2006, Vol. 2, Nr. 1-2, side 9-14; *Ethics. An Essay on the Understanding of Evil*. London: Verso, 2001; og *Manifesto for Philosophy*. New York: State University of New York Press, 1992.

14 Alain Badiou: "Thinking the Event", I: *Philosophy in the present*, 2009, side 14. Originalsitatet lyder: "Philosophy is not worth an hour's effort if it is not based on the idea that the true life is present".

15 Alain Badiou: "Thinking the Event", I: *Philosophy in the present*, 2009, side 16. Originalsitatet lyder: "I insist on this point: it is not because there is 'something' that there is philosophy. Philosophy is not at all a reflection on anything whatsoever. There is philosophy, and there can be philosophy, because there are paradoxical relations, because there are breaks, decisions, distances, events".

Badiou har kun implisitt berørt pedagogiske spørsmål i sine tekster.¹⁶ Til tross for at han i alle sine arbeider framhever sannhetsprosedyrenes danningspotensial,¹⁷ diskuterer han ikke direkte forholdet mellom filosofi og pedagogikk. Likevel synes Badiou sin tenkning om filosofiens oppdrag å kunne informere diskusjonen om den pedagogiske filosofiens oppdrag. Her vil jeg derfor gjøre en lesning av de tekster der Badiou eksplisitt behandler spørsmålet om filosofiens oppdrag og legitimitet. Det er Badiou sin etikk,¹⁸ hans to filosofiske manifest¹⁹ og i et par pamfletter.²⁰ Jeg må imidlertid understreke at jeg leser disse tekstene i lys av Badiou sin logikk,²¹ siden hensikten ikke er å bruke Badiou for å presentere et entydig svar på spørsmålet "hvorfors pedagogisk filosofi?". Min ambisjon er heller å avdekke de epistemiske og ontologiske grunnantagelsene hos Badiou som bidrar til hans forståelse av filosofiens oppdrag. I første del av artikkelen redegjør jeg for Badiou sin filosofiske manifest. I andre del leser jeg "sannhetsetikk" og peker på hans epistemiske og ontologiske grunnantagelser. I tredje og siste del av artikkelen diskuterer jeg Badiou sin "demokratiske materialisme" og spør i hvilken grad Badiou sin etikk kan kaste lys over den pedagogiske filosofiens oppdrag. Men la meg starte med å presentere det bildet Badiou selv tegner av en genuin filosof.

Eksemplarisk filosofi

En filosof konstruerer sine egne problemer. For Badiou er en genuin filosof en som selv bestemmer når hun skal intervensere, når hun skal presentere et problem for alle. Det innebærer at en genuin filosof kun intervenserer når hun finner tegn – i en konkret situasjon – som peker på et nytt problem. Men hvilke tegn er det snakk om? Hva kjennetegner en filosofisk situasjon? Eller, for å spørre med Badiou: "Hva er vilkårene for at filosofen finner, i situasjonen, tegn på et nytt problem, en ny tanke?"²²

I pamfletten "Thinking the Event"²³ tegner Badiou bilde av tre eksemplariske situasjoner for å illustrere hva han mener: Platons dialog *Gorgias*, *Arkimedes død* og en scene fra Mizoguchis film *The Crucified Lovers*. Felles for disse tre situasjonene er at her brytes to helt

16 For en redegjørelse, se A.J. Bartlett: *Badiou and Plato. An education by truths*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011 og Kent den Heyer: "Introduction: Alain Badiou: 'Becoming subject' to education". I: Kent den Heyer (red.). *Thinking Education through Alain Badiou*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010, side 1-7.

17 A.J. Bartletts artikkel "Conditional notes on a new republic" (Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy, Vol. 2, Nr. 1-2, side 39-67) er i sin helhet viet Badiou sin syn på danning.

18 Alain Badiou. *Ethics. An Essay on the Understanding of Evil*. London: Verso, 2001

19 Alain Badiou. *Second Manifesto for Philosophy*. Cambridge: Polity press, 2011 og Alain Badiou. *Manifesto for Philosophy*. New York: State University of New York Press, 1992

20 Alain Badiou. "What is a Philosophical Institution? Or: Address, Transmission, Inscription". *Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy*, 2006, Vol. 2, Nr. 1-2, side 9-14 og Alain Badiou. "Thinking the Event". I: Badiou, A. & Zizek, S.: *Philosophy in the Present* (side 1-48). Cambridge: Polity Press, 2009b

21 Badiou har redegjort for sin logikk i sine to hovedverker: Alain Badiou: *Being and Event*. London: Continuum, 2005 og Alain Badiou: *Logics of Worlds. Being and Event II*. London: Continuum, 2009

22 Alain Badiou 2009b, side 2. Originalsitatet lyder: "On what conditions does the philosopher find, in the situation, the signs for a new problem, for a new thought"

23 Alain Badiou. "Thinking the Event". I: Badiou & Zizek: *Philosophy in the Present* (side 1-48). Cambridge: Polity Press, 2009b

inkommensurable logikker. I *Gorgias* finnes ikke noe felles mål for Sokrates og Callicles totalt usammenlignbare tenkning. I *Arkimedes død* finnes ikke noe felles mål mellom statsmakt og Arkimedes kreative matematikk. Og scenen fra Mizoguchis film illustrerer tydelig hvordan det ikke finnes noe felles mål mellom kjærlighet som en begivenhet og livets ordinære regler.

I *Gorgias* er det ingen forbindelse, og heller ingen samtale, mellom Callicles og Sokrates totalt forskjellige tenkemåter. Badiou hevder Platons ambisjon med å skrive dialogen *Gorgias* var å illustrere hvordan to helt forskjellige logikker, to fullstendig ulike tenkemåter kan forbli inkommensurable. Samtalen mellom Callicles og Sokrates utgjør rett og slett en relasjon mellom to betingelser totalt blottet for enhver relasjon. Callicles mener at et lykkelig menneske er han som vinner rettferdighet ved hjelp av list og vold. Sokrates mener at et lykkelig menneske er den rettferdige, i filosofisk betydning av ordet. Men motsetningen mellom rettferd som vold og rettferd som tenkning kan ikke løses ved hjelp av argumentasjon, fordi argumentene ikke kan festes til en felles verdi eller relateres til en felles norm. Derfor er dialogen mellom Callicles og Sokrates ikke en reell dialog. Den er heller en konfrontasjon. Og i en slik konfrontasjon, vil det være en vinner og en taper. Dialogen gjelder derfor et spørsmål om å vinne. Vitnene til denne situasjonen må bestemme seg for om de skal ta Callicles eller Sokrates side. Stilt ovenfor denne situasjonen må man ta en beslutning. Man må velge mellom to typer tenkning. Situasjonen illustrerer derfor *tenkning som valg*. For Badiou er *Gorgias* eksemplarisk, siden dialogen illustrerer tenkning som valg og hvordan filosofiens oppgave er å belyse tenkningens avgjørende bestemmelse. Kort sagt, illustrerer *Gorgias* hvordan "en filosofisk situasjon oppstår med det øyeblikket valget blir klart, et valg som gjelder eksistens eller et valg som gjelder tanke".²⁴

I *Arkimedes død* er det ikke noe felles mål, ingen ekte diskusjon, mellom statens privilegium og matematikkens kreative tenkning. Badiou framstiller Arkimedes som "en av menneskehetens største tenkere",²⁵ et eksepsjonelt matematisk geni. Arkimedes hadde for vane å tegne geometriske figurer på stranden. Og en dag, som han funderte over de kompliserte figurene han hadde tegnet i sanden, kom en romersk soldat – en budbringer – ned til stranden og forteller at den romerske generalen Marcellus ville treffe ham. Det bør nevnes at på den tiden hadde romerne invadert Sicilia, og at Arkimedes tok del i motstandsbevegelsen ved å finne opp nye krigsmaskiner. Uansett, den romerske soldaten insisterte på at Marcellus ville treffe Arkimedes. Men Arkimedes beveger seg ikke. Soldaten gjentar beskjeden. Arkimedes svarer fortsatt ikke. Soldaten, som antagelig ikke var veldig interessert i matematikk, roper: "Generalen vil se deg". Arkimedes løfter knapt på hodet og forteller soldaten at han vil fullføre sitt matematiske bevis. Arkimedes fortsetter sine kalkyler. Og etter en stund løfter soldaten sverdet og slår ham ned. Arkimedes faller død om. Kroppen visker ut de geometriske figurene i sanden. Situasjonen illustrerer slik en *uendelig avstand mellom statens makt og kreativ tenkning*. For Badiou er dette en filosofisk situasjon fordi den illustrerer at

24 Alain Badiou 2009b, side 5. Originalsitatet lyder: "a philosophical situation consists in the moment when a choice is elucidated; a choice of existence or a choice of thought".

25 Alain Badiou 2009b, side 5. Originalsitatet lyder: "one of the greatest minds ever known to humanity".

det ikke er noe felles mål mellom statens privilegium og Arkimedes kreative tenkning. Filosofiens oppdrag er her å belyse denne avstanden. Filosofien må reflektere på og tenke en avstand uten mål – eller selv skape en slik avstand.

Scenen fra Mizoguchis film *The Crucified Lovers* illustrerer hvordan det ikke er noe felles mål mellom kjærlighet og hverdagsliv. Badiou mener denne gripende filmen er en av de vakreste kjærlighetsfilmene som noen gang er laget. Filmen foregår i det tidlige og tradisjonsrike Japan. Den handler om en ung kvinne gift med eieren av et lite verksted, en redelig mann som hun verken elsker eller begjærer. Så hun forelsker seg i en ung mann som er ansatt hos ektemannen. Men siden utroskap den gang ble straffet med døden, ender det med at det unge paret flykter. Den redelige ektemannen vil beskytte det flyktende paret ved å fortelle at hans kone er reist på landet. Likevel blir det unge paret funnet og ført til rettergang. Og nettopp her etablerer filmens bilder et nytt eksempel på en filosofisk situasjon: De to elskende, bundet rygg mot rygg, sittende på et muldyr, vel vitende at de skal dø. Men begge synes helt blottet for patos. På ansiktene deres er det kun hint av et smil, en slags tilbaketrekning inn i smilet. "Ansiktsuttrykkene avslører at mannen og kvinnen kun eksisterer i sin kjærlighet. Men filmens framstilling, gjennom de uendelige nyansene av svart og hvitt på deres ansikt, har ingen ting å gjøre med den romantiske ideen om sammensmeltingen av kjærlighet og død. Disse dødsdømte elskende ønsket aldri å dø. Scenen forteller det motsatte: kjærlighet er det som overviner døden".²⁶ Situasjonen illustrerer slik *noe helt usedvanlig, et unntak, en hendelse*. Badiou mener smilene til de elskende er en filosofisk situasjon, siden smilet er tegn på det uforenlige, relasjonen som ikke er noen relasjon. Smilet signaliserer at det ikke er noe felles mål mellom kjærlighetens hendelse (som snur alt på hodet) og hverdagslivets regler (slik de opprettholdes i landsbyen og i ekteskapet). Smilene på ansiktene til de elskende er tegn på det usedvanlige, et brudd, en hendelse. Filosofiens oppdrag er her å kaste lys på verdien av denne hendelsen.

Disse tre eksemplariske situasjonene illustrerer for Badiou hvordan en genuin filosof "på et dypere plan leter etter forbindelsen mellom tre ulike situasjoner – forbindelsen mellom valg, avstand og unntaket. Jeg vil hevde at et filosofisk begrep, slik Deleuze snakker om det – som noe skapt – alltid binder sammen et problem relatert til valg (avgjørelsen), et problem relatert til avstand (eller gapet), og et problem relatert til unntaket (hendelsen)".²⁷ Med andre ord, peker Badiou på hvordan en genuin filosofi arbeider for (1) å klargjøre tenkningens avgjørende beslutning, som i siste instans handler om et valg mellom interesse og

26 Alain Badiou 2009b, side 11. Originalsitatet lyder: "Their faces reveal that the man and the woman exist entirely in their love. But the film's thought, embodied in the infinitely nuanced black and white of their faces, has nothing to do with the romantic idea of the fusion of love and death. These 'crucified lovers' never desire to die. The shot says the very opposite: love is what resists death".

27 Alain Badiou, 2009b, side 13. Originalsitatet lyder: "At a deeper level, we can say that philosophy, faced with circumstances, looks for the link between three types of situation – the link between choice, distance and the exception. I argue that a philosophical concept, in the sense that Deleuze speaks of it – which is to say as a creation – is always what knots together a problem of choice (or decision), a problem of distance (or gap), and a problem of the exception (or event)".

interessefrihet; (2) å kaste lys over avstanden mellom tenkning og makt; og (3) å klargjøre verdien av unntaket, bruddet, hendelsen – og å gjøre det opp mot det som konserverer.

I de tre eksemplene – de tre filosofiske situasjonene – forholder filosofien seg til situasjonen i form av en historie. De tre historiene iscenesetter det umulige forholdet mellom Callicles og Sokrates, mellom Arkimedes og statsmakten, og mellom kjærlighet og hverdagsliv. Dette er relasjoner som ikke er relasjoner. Med andre ord viser Badiou, gjennom de tre filosofiske situasjonene, hvordan filosofi springer ut fra inkommensurable logikker. Filosofien er kun interessert i relasjoner som ikke er relasjoner. Inkommensurable logikker er selve *betingelsen* for å bedrive filosofi. Så hver gang det oppstår en paradoksal situasjon, kan filosofi skje. "Jeg insisterer på dette: det er ikke fordi det finnes 'noe' at det finnes filosofi. Filosofi er ikke på noen måte en speiling av noe som helst. Det finnes filosofi, og det kan eksistere filosofi, på grunn av paradoksale relasjoner, på grunn av brudd, bestemmelser, avstand, hendelser".²⁸ Men *hvorfor* bedrive filosofi på denne måten? Hva er filosofiens oppdrag? Det er disse spørsmålene Badiou belyser med sin etikk.

Sannhetsetikk

Badiou innleder etikken²⁹ med en kritikk av dagens "etiske vending", som han ser som en sammenblanding av filosofi og politikk. Han mener filosofiens "tilbakevending til det etiske" mer speiler en Kantiansk enn en Hegeliansk etikk, siden den filosofiske etikken ofte får form av en vag regulering av sosialt liv; enten det kommer til uttrykk i form av en "bio-etikk", en "medisinsk etikk" eller en "profesjonsetikk" tillempet gjennom ulike nasjonale eller overnasjonale etiske komiteer og råd. Badiou karakteriserer denne type filosofisk etikk som en nihilistisk etikk³⁰ som "i realiteten bidrar til "en truende avvisning av tenkning som sådan".³¹ På bakgrunn av denne kritikken skisser Badiou en radikalt forskjellig etikk. Det er en etikk som peker tilbake på partikulære situasjoner: "I stedet for å forbinde termen [etikk] med abstrakte kategorier (Menneske eller Humanitet, Rett eller Lov, den Andre...) bør den referere tilbake på partikulære situasjoner. I stedet for å redusere den til et aspekt ved medlidenskap for ofre, bør den være varig maksime for singulære prosesser. I stedet for å gjøre den kun til en provins for konservatisme med god samvittighet, bør den handle om sannheters skjebne, i flertall".³² Badiou kaller denne etikken en "sannhetsetikk", siden det for ham er

28 Alain Badiou, 2009b, side 13. Originalsitatet lyder: "I insist on this point: it is not because there is 'something' that there is philosophy. Philosophy is not at all a reflection on anything whatsoever. There is philosophy, and there can be philosophy, because there are paradoxical relations, because there are breaks, decisions, distances, events".

29 Alain Badiou: *Ethics. An Essay on the understanding of Evil*. London: Verso, 2001.

30 Nihilisme (fra latin *nihil*, "intet") er et filosofisk standpunkt som fremmer negasjonen av et eller flere antatte meningsfulle aspekter av livet. Etisk nihilisme er et standpunkt som forkaster at etikken skal være objektiv.

31 Alain Badiou, 2001, side 3. Originalsitatet lyder: "in reality it amounts to a threatening denial of thought as such".

32 Alain Badiou, 2001, side 3. Originalsitatet lyder: "Rather than link the word [ethic] to abstract categories (Man or Human, Right or Law, the Other...) it should be referred to particular situations. Rather than reduce it to an aspect of pity for victims, it should become the enduring maxim of singular processes. Rather than make of

den eneste etikken som gjør det mulig å fortsette sannhetsprosesser. Den gjør det ved å bekrefte tre viktige dimensjoner ved slike prosesser: Hendelsen, troskapen og sannhet.

Hendelsen ("The Event") er uventet og upredikerbar, noe som viskes ut og forsvinner. Men hendelsen skaper et radikalt brudd, siden den gjør tradisjonelle oppfatninger, kunnskap eller perspektiver ugyldige. På den måten er hendelsen både situert og noe som går ut over situasjonen: På den ene siden er hendelsen betinget av en mangel, noe som ikke eksisterer – og som derfor er omgitt av et mangfold av perspektiv, kunnskap eller oppfatninger. På den andre siden bærer hendelsen med seg noe radikalt nytt, en dyp endring, en radikalt forskjellig logikk – som innebærer at det er umulig å fortsette å praktisere – la oss si kunst, politikk eller vitenskap – på samme måte som tidligere.

Troverdighet handler om å utføre en grundig utforsking av situasjonen under hendelsens imperativ. Troverdighet er derfor navnet på prosessen av immanente og kontinuerlige brudd.

Sannhet (eller sannhetsprosedyrer) er noe som finnes i og springer ut av situasjonen og som avdekkes og konstrueres gjennom iherdige og troverdige analyser. "Sannhet er det troverdigheten sammenstiller og skaper, steg for steg; det er det troverdigheten samler og produserer".³³

Om vi leser Badiou's etikk i lys av hans filosofiske manifest blir det tydelig hvordan Badiou's problem er at filosofi framstår både som vitenskap og som ideologi. Denne fluktueringen mellom to ulike diskurser kan skyldes det faktum at filosofi – ikke minst innenfor den franske historiske epistemologien – oppfattes som et diskursivt konstrukt, eller kanskje heller som et dobbelt diskursivt konstrukt, som aldri kan unnsnippe den diskursen den vil kaste lys over. Ondskap, for Badiou, skjer når filosofien feiler i sitt forsøk på å bryte med eller flykte fra disse diskursene. For ham har filosofisk Ondskap tre navn: (1) å tro at en hendelse ikke formidler det ugyldige ved tidligere situasjoner, men deres rikdom, er ondskap i betydningen simulacrum (likhet, bilde) eller terror, (2) å ikke lykkes i å leve opp til troskap er ondskap i betydningen svik, og (3) å identifisere sannhet med total makt er ondskap i betydningen katastrofe.³⁴

Her blir det tydelig hvordan Badiou's filosofi både kan leses som en fortsettelse av og et brudd med den tradisjonen han selv kritiserer: Han anerkjenner Canguillhem, Bachelard og Althusser's oppfordring til epistemiske brudd. Men for ham er ikke løsningen å plassere filosofien innenfor en vitenskapelig diskurs, slik hans forgjengere tok sikte på. Hans løsning er heller ikke å plassere filosofien innenfor en politisk diskurs, slik hans samtidige synes å gjøre.

it merely the province of conservatism with a good conscience, it should concern the destiny of truths, in the plural".

33 Alain Badiou, 2001, side 68. Originalsitatet lyder: "Truth is what the fidelity groups together and constructs, bit by bit; it is what the fidelity gathers together and produces".

34 Alain Badiou, 2001, side 71. Originalsitatet lyder: "To believe that an event convokes not the void of earlier situations, but its plenitude, is Evil in the sense of simulacrum, or terror. To fail to live up to fidelity is Evil in the sense of betrayal. To identify a truth with total power is Evil in the sense of disaster".

I stedet vender Badiou seg til filosofien selv idet han skaper en klar distinksjon mellom filosofiens regler og de diskurser som er filosofiens betingelse, enten det handler om vitenskap, politikk, kjærlighet eller kunst.

Betinget filosofi

I sin reformulering av Marx aksiom om praxis som det primære, hevder Badiou at fire diskurser, eller praxis'er - går forut for og orienterer filosofien: Politikk, vitenskap, kunst og kjærlighet. Disse diskursene er filosofiens betingelse. Men filosofien må ikke sammenblandes med disse diskursene, eller betingelsene.³⁵ Når Badiou hevder at filosofien er betinget av disse diskursenes subjekt, bruker han ordet "betinget" på to måter: På den ene siden er "betingelse" navn for det som genererer sannhetsprosessene som prosesser. "Betingelse" er navnet for det som kjenner seg som sannhetsprosessene slik de framkommer i sin skapende singularitet. På den andre siden er "betingelse" navn på det som former den situasjonen der disse sannhetsprosedyrene kan vokse fram. Det betyr at "betingelse" nødvendigvis også vil omfatte filosofien. Med andre ord finnes det ingen filosofi fullstendig løsrevet fra sine betingelser. Filosofien kan ikke tenke på egen hånd. Men filosofien – og kun filosofien – inneholder de ressursene som er nødvendige for å kunne avdekke og verne om de sannheter som vokser fram. Derfor er det bare gjennom filosofien at de "sannhetene" som oppstår og vokser fram i de fire diskursene kan tenkes sammen. "På den måten foreskriver betingelsene, på en absolutt måte, mulighetene for en filosofisk form".³⁶

Tilbake til filosofien

En lesning av Badious etikk og filosofiske manifest viser hvordan han vil vende tilbake til filosofien. Hensikten er å styrke og fornye filosofiens oppdrag; "ikke minst hvis filosofi skal kunne ta hensyn til noe i livet, å være noe annet enn kun en akademisk disiplin".³⁷ Badiou synes å ville vende tilbake til Platons hule, for på den måten å vende tilbake til filosofien selv. En filosof i hulen kan være vitne til – eller få et glimt av – en *hendelse*. Og, under forutsetning av at hun er sannferdig overfor *hendelsen* og lever opp til *troskapen*, kan hun introdusere *sannhet* ved å sette ord på den i andre situasjoner. Badiou mener Platon var den første filosof som praktiserte en betinget filosofi: Vitenskap i form av geometri, kjærlighet i form av Sokrates begjær, politikk i *Staten*, og kunst gjennom måten han skrev dialogene på. Badious stadige referanser til Platon må derfor leses oppmerksomt. Ikke bare fordi Badiou

35 Alain Badiou: *Manifesto for Philosophy*. New York: State University of New York Press, 1992.

36 A.J. Bartlett, "Conditional notes on a New Republic. Cosmos and History." *The Journal of Natural and Social Philosophy*, 2006, Vol. 2, Nr. 1-2, side 39-67. Sitatet er fra side 43 og lyder: "In this sense the conditions prescribe, and absolutely so, the possibilities of a philosophy's form".

37 Alain Badiou, 2009b, s. 12. Originalsitatet lyder: "at least if philosophy is to count for something in life, to be something other than an academic discipline".

mener Platon lykkes i å bedrive en betinget filosofi. Men også fordi han mener Platon lykkes i å generere filosofi for sin tid; en gresk aktualitet.³⁸

I et kort essay "The (Re)turn of Philosophy Itself" sier Badiou: "en oppmerksom utforsking av Platon [...] resulterer i følgende påstand [...]: Før filosofi – dette er et "før" i ikke-temporær forstand – finnes sannheter. Sannhetene er heterogene og oppstår i virkeligheten uavhengig av filosofi [...] Filosofi er en konstruksjon av tenkning der [...] det proklameres at sannheter finnes. Men denne viktige proklamasjonen forutsetter en spesifikk filosofisk kategori, som er *Sannheten*".³⁹ Med andre ord snakker Badiou om to typer sannhet: Om sannheter (eller sannhetsprosesser), som er filosofiens betingelse. Og om Sannhet, som er en forutsetning for at filosofien kan identifisere, artikulere og bekrefte sannhetsprosessene. I forordet til den engelske utgaven av etikken,⁴⁰ kommenterer Badiou på en vending han nylig har gjort i sin filosofiske tenkning, og som får konsekvenser for hvordan han videreutvikler og justerer sine begreper om "betingelse", "hendelse", "subjekt" og "sannhet". Denne utvikling kommer tydelig fram i hans andre del av logikken⁴¹ og hans siste filosofiske manifest.⁴² Hans begreper om sannheter og Sannhet må derfor leses i lys av disse siste publikasjonene.

I "Logics of Worlds"⁴³ videreutvikler Badiou sitt begrep om "betingelse", erstatter begrepet "situasjon" med "verdener", og beskriver i større detalj hvordan sannhetsprosesser oppstår og forsvinner. Her sier han at en verden (situasjon) ikke bare kan forstås i form av et multippel (et sett), men også i form av en *væren* (being) og *frambringning* (appearing). "Jeg insisterer, siden dette er selve det problemet denne boken handler om: sannheter ikke bare er, de oppstår".⁴⁴ Med aksiomet "det finnes kun legemer og språk, bortsett fra sannheter"⁴⁵ innfører Badiou en klar distinksjon mellom dialektisk materialisme og sin egen logikk, som han nå omtaler som en "demokratisk materialisme". "Det finnes ingen tvil når det gjelder eksistensen av sannheter, som verken er legemer, språk eller kombinasjonen av de to. Og beviset for dette er materialistisk, siden det ikke handler om noen oppdeling av verdener,

38 Dermed proklamerer Alain Badiou en "første filosofi": Først, ved å peke på et *telos*, nemlig filosofiens aktualitet. Og han viser til Platon som eksempel på hvordan en filosofi kan bli en filosofi for sin tid kun ved å sammenstille sannhetsprosedyrer fra hver av de fire diskursene; vitenskap, politikk, kunst og kjærlighet; Deretter, ved å peke på filosofiens utgangspunkt og *betingelser*. Den første filosofen som klart praktiserte en betinget filosofi var Platon: Vitenskap i form av geometri, kjærlighet i form av Sokrates begjær, politikk i *Staten*, og kunst gjennom måten han skrev dialogene på.

39 Alain Badiou. *Conditions*. London: Continuum, s. 10-11). Originalsitatet lyder: "An attentive examination of Plato ... results in the following theses [...]: Before philosophy – that is, in a "before" that is non-temporal – there are truths. These truths are heterogeneous and occur in the real independently of philosophy [...]. Philosophy is a construction of thinking where [...] it is proclaimed that there are truths. But this central proclamation presupposes a specifically philosophical category, which is that of the Truth"

40 Alain Badiou. *Ethics. An Essay on the Understanding of Evil*. London: Verso, 2001

41 Alain Badiou: *Logic of Worlds. Being and Event II*. New York: Continuum, 2009.

42 Alain Badiou: *Second Manifesto for Philosophy*. Cambridge: Polity Press, 2011.

43 Alain Badiou: *Logic of Worlds. Being and Event II*. New York: Continuum, 2009.

44 Alain Badiou, 2009, side 9. Originalsitatet lyder: "I insist, since this is the very problem that this book is concerned with: truths not only are, they appear".

45 Alain Badiou, 2009, side 4. Originalsitatet lyder: "there are only bodies and languages, except that there are truths."

noe begripelig sted, noe opphøyd. I våre verdener, slik de faktisk er, utvikles sannheter. Disse sannhetene er inkorporerte legemer, språk blottet for mening, generiske uendeligheter, betingelsesløse supplementer. De blir og forblir holdt tilbake, lik poetens samvittighet, mellom mangelen og den rene hendelsen.⁴⁶ I sin argumentasjon mot de som vil blande sammen politikk og filosofi, og også sannhet og kunnskap, peker Badiou på at det ikke finnes noe som kan kalles en filosofisk sannhet.⁴⁷ Hensikten med å bedrive filosofi er ikke å utvikle et filosofisk credo. Filosofien verken kan eller vil fortelle hvilke posisjoner en skal innta i politikk eller vitenskap. For sannhet produseres, og fortsetter å vokse fram i andre, ikke-filosofiske livssfærer: i kjærlighet, i kunst, i politikk og vitenskap. Her er det slik at "sannheter ikke bare *er*, de *oppstår*".⁴⁸ Men filosofi, og kun filosofien, har de ressurser som skal til for å avdekke og verne om de sannhetene som vokser fram. Det innebærer at filosofien utforsker logiske transformasjoner; sannheter som oppstår, sannheter som skapes. Men filosofien er verken fortolkeren eller formidleren av slike sannheter. Oppdraget er heller å "utforske hvordan sannheter konstitueres, hvordan sannheter oppstår – i enkelt verdener – og derfor også hva som er grunnlaget for deres eksistens".⁴⁹ Det er et oppdrag som er begrunnet i det Badiou aksiom: "demokratisk materialisme".⁵⁰

Demokratisk materialisme

Badiou demokratiske materialisme er summert i doktrinen "det finnes kun legemer og språk, bortsett fra sannheter".⁵¹ Doktrinen er selve nøkkelen til forskjellen mellom Badiou demokratiske materialisme og en marxistisk, dialektisk materialisme. Fordi uttrykket "bortsett fra" viser til at sannheter verken er noe i tillegg til eller en syntese av det som eksisterer. Sannheter eksisterer som *unntak*. Badiou avviser slik den dialektiske materialismens "immanente logikk", som helt klart kontrasterer den logikken han beskriver som "verdens logikk" (*Logics of Worlds*). På den måten reformulerer og overskrider Badiou Marx' aksiom om "praxisens primat". Først, fordi det ikke bare er politiske diskurser som betinger og orienterer filosofien. Filosofien må også betinges av kunstneriske, vitenskapelige og amorøse

46 Alain Badiou, 2009b, side 4. Originalsitatet lyder: "There is no doubt whatsoever concerning the existence of truths, which are not bodies, languages or combinations of the two. And this evidence is materialist, since it does not require any splitting of worlds, any intelligible place, any 'height'. In our worlds, such as they are, truths advance. These truths are incorporeal bodies, languages devoid of meaning, generic infinities, unconditioned supplements. They become and maintain suspended, like the poet's conscience, between the void and the pure event."

47 Alain Badiou: "What is a Philosophical Institution? Or: Address, Transmission, Inscription". *Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy*, 2006, Vol. 2, Nr. 1-2, side 9-14.

48 Alain Badiou, 2001, side 42: "truths not only *are*, they *appear*".

49 Alain Badiou, 2009, side 9. Originalsitatet lyder: "examine the constitution, in singular worlds, of the appearing of truths, and therefore on what grounds (sic) the evidence of their existence"

50 Se Alain Badiou, 2011, side 19-20 og forordet til "*Logics of Worlds*" (Alain Badiou, 2009, side 1-8).

51 Originalsitatet lyder: "There are only body and languages, except that there are truths". Badiou gjentar dette aksiomet i flere av sine siste publikasjoner: Se Alain Badiou, 2009, side 4 (*Logics of Worlds*) og Alain Badiou, 2011, side 22 (*Second Manifesto for Philosophy*).

diskurser. Og disse diskursene går alle forut for og orienterer filosofien idet det her oppstår inkommensurable logikker som viser seg i konkrete, usedvanlige hendelser. Deretter, fordi filosofiens oppgave er å gripe fatt i disse usedvanlige hendelsene og løfte fram og forsterke de generiske sannhetsprosedyrene som springer ut fra bruddet, det radikale valget, den uendelige avstanden, den usedvanlige hendelsen. Sannhetsprosedyrene er generiske i betydningen av en sannhet som avdekker eller utfolder *noe fullstendig nytt*, noe som ikke kan gripes eller begripes med diskursens allerede etablerte kategorier, og *som går ut over situasjonen*: "Skapt i en verden, er den i *virkeligheten* gyldig for andre verdener og *virtuelt* for alle".⁵² Badiou innrømmer at 'det som eksisterer' – det som skaper verdens struktur – består av en sammenblanding av legemer og språk. "Men det er ikke det eneste som eksisterer. Og "sannheter" er det (filosofiske) begrepet for det som skyter seg selv inn i fortsettelsen av 'det som eksisterer'".⁵³ Med andre ord frambringes filosofi som respons på et behov *utenfor* tenkningen, utenfor filosofien, utenfor filosofiens arbeid. Samtidig som filosofien må forplikte seg på det fullstendig uforenlige forholdet mellom filosofiens regler og hverdagslivets inkommensurable logikker.

Badiou argumenterer for at "forstått på denne måten, og kun på denne måten, kan filosofi bidra til å endre menneskers tilværelse".⁵⁴ For menneskers tilværelse skapes i valget, i avstanden og i hendelsen: "Den dypeste filosofiske innsikt sier noe slikt som dette: 'Om du vil at livet ditt skal ha en form for mening må du akseptere hendelsen, du må holde avstand til makten og du må være fast i din beslutning'. Dette er den historien filosofi alltid forteller oss, under mange forskjellige forkledningner: å forbli i unntaket, i betydning av hendelsen, å holde avstand til makt og akseptere konsekvensene av en beslutning, uansett hvor vanskelig det kan synes".⁵⁵ Men i hvilken grad kan Badiou diskusjon om filosofiens oppgave informere den pågående diskusjonen om den pedagogiske filosofiens oppdrag?

Den pedagogiske filosofiens aktualitet og relevans

Det kan synes motstridende at Badiou tar skarp avstand fra tendensen til å skape filosofiske credo, samtidig som han selv har publisert ikke mindre enn to filosofiske manifest og flere polemiske tekster om filosofiens (manglende) aktualitet og relevans. I det hele tatt, synes det som om Badiou – og også filosofien selv - er omgitt av en rekke motsetningsforhold og

52 Alain Badiou, 2011, side 20. Originalsitatet lyder: "Created in one world, it is valid *actually* for other worlds and *virtually* for all".

53 Alain Badiou, 2009, side 5. Originalsitatet lyder: "But there isn't only what there is. And 'truths' is the (philosophical) name of what interpolates itself into the continuation of what 'there is'".

54 Alain Badiou, 2009b, side 13. Originalsitatet lyder: "understood in this way, and only in this way, philosophy really is that which helps existence to be changed".

55 Alain Badiou, 2009b, side 13. Originalsitatet lyder: "The most profound philosophical concept tells us something like this: 'If you want your life to have some meaning, you must accept the event, you must remain at a distance from power, and you must be firm in your decision'. This is the story that philosophy is always telling us, under many different guises: to be in the exception, in the sense of the event, to keep one's distance from power, and to accept the consequences of a decision, however remote and difficult they may prove".

dilemma: Badiou vil tilbake til, gjenreise og forsterke den tradisjonelle filosofien, samtidig som han vil styrke filosofiens aktualitet og relevans; Han tar klart avstand fra tendensen til å bedrive en polemisk filosofi, samtidig som han selv publiserer polemiske tekster; Han fremstiller en genuin filosof som en som konstruerer sine egne problemer, samtidig som han tar til orde for en første og betinget filosofi. Et tydelig dilemma er hvordan det er mulig å stå i den filosofiske tradisjonen samtidig som ambisjonen er å fornye den radikalt. Det er dette dilemmaet Badiou diskuterer i det mer eller mindre oversatte essayet "*What Is a Philosophical Institution?*"⁵⁶

Badiou løser dilemmaet ved å introdusere teater-metaforen. Han portretterer filosofi som et teater med myriader av stemmer, diskurser, sannhetsprosedyrer. Et tragisk teater, fordi her utspilles konfliktfylte hendelsesforløp, polemiseringer, atskilte subjektiveringer. Et komisk teater, fordi her avkles groteske figurer, som sofisten, anti-filosofen, den reaksjonære, den obskure eller ideologen. Teateret er stort, med mange scener, flerfoldige skuespillergrupper og myriader av tilskuere. For Badious doktrine om en betinget filosofi åpner for atskillige scener og flerfoldige grupper av aktører. Bevæpnet med denne doktrinen og begrepene *hendelse*, *troverdighet*, og *sannhet* er det mulig å lese filosofihistorien på nytt, reorganisere den ut fra ulike konfigurasjoner av sannhetsprosedyrer, og peke på hvordan disse sannhetsprosedyrene blir mer eller mindre anerkjent av tidligere filosofer. På den måten kan en framskrive "sannhetsprosedyrenes historie" (som ikke må forveksles med en personhistorie). Det er en idehistorie som i neste omgang genererer flere scener, involverer flere grupper av aktører og berører flere tilskuere. Den genuine filosofen er derfor ikke en ensom aktør i teoriens ørken, men tvert om en avansert kunstner, en vitenskapsmann på kanten av galskap, en amorøs elsker og et samfunnsengasjert menneske omgitt av – og i samspill med – mangfoldige aktører og dypt engasjerte og berørte mennesker. Filosofi blir slik et mangfoldig, varierende og rikt engasjement, der oppdraget er å se situasjonen (verden), verdsette det uvanlige, og stille nye spørsmål.

Dermed inviteres pedagogisk filosofer til å delta i dette teateret. Forpliktelsen er det inkommensurable forholdet mellom filosofi og pedagogikk, der det oppstår en produktiv tenkning i distinksjon mellom filosofiens regler og de (pedagogiske) diskursene som er filosofiens betingelse, enten det handler om pedagogikk som vitenskap, politikk, kjærlighet eller kunst. Den pedagogiske filosofiens oppgave blir da å lese fram og sammenstille de sannhetsprosedyrene som oppstår og vokser fram i de fire diskursene, og å peke på disse sannhetsprosedyrenes dannende kraft. Den pedagogiske filosofien skal tenke det som ikke er mulig å tenke innenfor diskursenes gitte kategorier. Og det skjer ved en oppmerksom lesing av situasjonen (verden), ved å verdsette det uvanlige, og ved å stille nye spørsmål.

56 Alain Badiou: "What is a Philosophical Institution? Or: Address, Transmission, Inscription". *Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy*, 2006, Vol. 2, Nr. 1-2, side 9-14. Dette essayet ble opprinnelig presentert som del av en debatt på *Collège international de philosophie* i 1989.